

Літвінова-Михальонок Т. В.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Побідаш І. Л.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАНДАРТІВ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: МІЖ «ЖУРНАЛІСТИКОЮ МИРУ» ТА «ЖУРНАЛІСТИКОЮ ВІЙНИ»

У статті досліджено трансформацію стандартів журналістики в умовах збройних конфліктів. Особливу увагу приділено двом конкуруючим підходам до висвітлення війни – «журналістиці миру» та «журналістиці війни», які репрезентують різні парадигми трактування професійної ролі журналіста. Проаналізовано етапи становлення військової журналістики, починаючи з Кримської війни XIX століття, та її еволюцію під впливом глобальних збройних конфліктів XX і XXI століть. У роботі показано, що під час великих війн медіа часто використовувалися як інструмент пропаганди, мобілізації населення та формування суспільної думки відповідно до політики урядів. Наведено приклади редакційної політики BBC, а також регулятивні принципи Ради Європи та ЮНЕСКО, які окреслюють професійні рамки роботи журналістів у період збройних конфліктів. У тексті розкрито підходи таких дослідників, як Й. Галтунг, В. Кемпф і Р. Говард, до поняття «журналістики миру», яка передбачає відмову від емоційної лексики, уникнення поляризації, акцент на пошуку рішень та представленні різних сторін конфлікту. Натомість критики цього підходу наголошують, що в умовах відкритої агресії нейтральність може перетворитися на позицію моральної байдужості або легітимізації насильства. У статті розглядаються етичні дилеми, з якими стикаються журналісти, висвітлюючи воєнні дії: як не допустити участі у поширенні мови ворожнечі, як зберегти точність і водночас не втратити здатність називати агресора агресором. Зроблено висновок, що сучасна журналістика має враховувати як глобальні етичні настанови, так і локальні обставини конкретного конфлікту, зберігаючи баланс між правом суспільства на об'єктивну інформацію, редакційною політикою, безпековими викликами та моральною відповідальністю.

Ключові слова: журналістика миру, журналістика війни, стандарти журналістики, медіа в конфлікті, етика журналіста, інформаційна війна.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де війни дедалі частіше супроводжуються потужним інформаційним компонентом, роль журналіста у висвітленні збройних конфліктів стає критично важливою. Стандарти журналістики, сформовані у мирний час, виявляються недостатніми або ж вимагають адаптації до умов війни, коли на перший план виходять питання безпеки, моралі, політичної відповідальності та впливу на громадську думку. Наукове та практичне завдання полягає у пошуку оптимального балансу між правом суспільства на інформацію, професійною етикою журналіста та загрозами маніпуляції, пропаганди й мови ворожнечі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику ролі журналістики у висвітленні

конфліктів активно досліджували Й. Галтунг і М. Руж, які запропонували концепцію «журналістики миру» ще у 1960-х роках. Ідеї Й. Галтунга розвивали такі автори, як В. Кемпф, Р. Говард, С. Вард. Їхні підходи підкреслюють важливість деескалації, культурної чутливості та соціального контексту. З іншого боку, практики «журналістики війни» базуються на принципі виявлення агресора і захисту жертви, що зумовлено досвідом висвітлення воєн XX століття (О. Косюк, А. Мерсьє). Ґрунтовні дослідження стандартів журналістики та роботи в умовах війни належать закордонним дослідникам. В Україні поки формується практична основа роботи в умовах війни: посібники, рекомендації, тощо. Наукові дослідницькі роботи присвячені лише окремим аспектам цього питання

Постановка завдання. Метою статті є дослідження трансформації стандартів журналістики в умовах збройних конфліктів, порівняння концепцій «журналістики миру» та «журналістики війни», а також визначення актуальних викликів і перспектив для медіа, які працюють у контексті сучасних воєн. Особлива увага приділяється морально-етичним дилемам, з якими стикаються журналісти, а також взаємозв'язку між державною політикою, безпекою та редакційною незалежністю.

Виклад основного матеріалу. Першою жертвою війни стає правда. Вираз американського сенатора Дж. Хайрома описує становище у медіа в умовах бойових дій. Завдання журналіста максимально правдиво відображати дійсність, однак в періоди соціальних потрясінь це робити складніше, ніж у мирний час. Військова та загальна журналістика часто розмежовується у країнах, на території яких довгий час не відбувалося бойових дій. Як правило, у кожному медіа є окремий журналіст або редакція, які висвітлюють теми пов'язані з воєнними конфліктами. Такий фахівець повинен володіти специфічними знаннями та мати спеціальну підготовку. Кодекси етики багатьох країн не містять ніяких норм щодо роботи в умовах війни. Однак, якщо війна відбувається на території певної країни, що продемонстрував український досвід, практично кожен журналіст стає військовим кореспондентом. Тому розділяти жанри журналістики та стандарти до них неможливо. Якщо 19 – перша половина 20 ст. були етапами становлення стандартів журналістики, у другій половині 20 ст. домінуючим став дискурс щодо ролі медіа у війні.

Вважається, що військова журналістики виникла у середині 19 ст. та пов'язана з постаттю В. Г. Рассела, який висвітлював Кримську війну 1854–1855 рр., а пізніше Громадянську війну у США для «The Times of London». Британського журналіста називають «батьком сучасного військового репортажу», адже його історії з поля бою викривали реальний стан військових та умови ведення війни. Репортажі журналіста були зосереджені не лише на військовій обстановці, а й побутових умовах солдат. Британський уряд негативно сприймав роботу репортера, але осуд громадськості спонукав владу до реформ у війську [6, с. 364].

Під час Першої та Другої світової війни пропаганда була поширена серед усіх країн втягнутих у війну, незалежно від політичного режиму. Зокрема, у Великій Британії під час Другої сві-

тової війни після бомбардувань Третім Рейхом її територій, у медіа почали використовувати технологію «Кампанія гніву». Цей прийом мав на меті емоційно втягнути у війну кожного британця [2, с. 182].

У Великій Британії на той час були поширені ідеї нацистів та існував Британський союз фашистів на чолі з О. Мослі, чия постать була популярною на політичній арені. Внаслідок «Кампанії гніву» вдалося докорінно змінити ставлення до Третього Рейху, а постать О. Мослі перетворилася у свідомості британців на «п'яту колону». Ще однією медійною кампанією стало висміювання ворога за допомогою преси та кіно. Нацистських солдатів показували недолугими та смішними у кіно та на карикатурах [8].

Однак у мирний час у Великій Британії державного регулювання медіа не існувало, тому одна з найбільших суспільних телекорпорацій у світі «British Broadcasting Corporation» стала одним з прикладів професійної редакційної політики. Щодо роботи в умовах війни у настановах «BBC» зазначається, що аудиторія «сподівається, що ми допоможемо їм зрозуміти сутність подій, надавши їм контекст і безсторонній аналіз, запропонувавши широкий спектр поглядів і думок» [15].

Усі поради ґрунтуються на тому, що глядач або читач має сам зробити висновки про конфлікт. Більша увага приділена роботі не в умовах війни, а з терористичними актами. Засади «BBC» не забороняють спілкуватися з терористами чи показувати їх відеоматеріали, але не можна цього робити в прямому ефірі. Щодо дій, які суперечать національній безпеці: «дорадчі вказівки з оборони містять керівництво щодо оборонної та антитерористичної інформації, яка у разі її оприлюднення може завдати шкоди національній безпеці. Ця система є добровільною, вона не має юридичної сили, і тому остаточна відповідальність за ухвалення рішення про публікацію покладена виключно на нас» [15]. Стандарти «BBC» апелюють до професійності самого журналіста і здатності аудиторії зробити висновок, коли їм запропонують збалансований відносно стандартів матеріал.

Висвітлення міжнародних конфліктів у медіа активізувало полеміку між прихильниками різних підходів до журналістики. Наразі у науковому дискурсі можна виділити дебати «журналістики війни/конфлікту» проти «журналістики миру» [11, с. 99].

Кожен підхід передбачає трактування журналістських стандартів в умовах війни на свій лад. Сучасні міжнародні рекомендації щодо роботи

журналістів в умовах конфлікту формуються у парадигмі «журналістики миру». У Резолюції 1003 Парламентської асамблеї Ради Європи від 1993 р. «Про етичні принципи журналістики» містяться норми щодо діяльності журналістів в умовах війни. Зокрема, у статті 33 зазначається, що в умовах конфлікту, тероризму або війни «ЗМІ мають моральне зобов'язання захищати демократичні цінності: повага людської гідності, розв'язання проблем мирними засобами й у дусі терпимості та, відповідно, протистояти насильству і мові ненависті й конфронтації, а також знищувати всі форми дискримінації, що ґрунтуються на питаннях культури, статі або релігії». У 34 статті зазначено, що медіа повинні сприяти зменшенню напруги та сприяти терпимості між громадянами на тих територіях, де відбуваються конфлікти [3, с. 23].

Норми Парламентської асамблеї передбачають, що журналіст стає певним медіатором у конфліктній ситуації. Термін «журналістика миру» вперше запропонували Й. Галтунг та М. Руж. У своєму дослідженні «Структура іноземних новин» 1965 р. норвезькі дослідники оцінювали висвітлення медіа Норвегії кризових ситуацій у різних країнах світу та виокремили 12 критеріїв за якими редакції відбирають новини. Дослідження продемонструвало, що негативні новини більше потрапляють до новинної верстки, формуючи враження, що світ переповнений конфліктами. Тому вони запропонували певні принципи відбору новин, які б зменшували напругу у суспільстві: робити новини з культурно віддалених зон, робити акцент на тому, що не відповідає стереотипам, більше посилались на позитивні події та ін. [10, с. 84–85].

Розвиваючи думку Й. Галтунга щодо необхідності урізноманітнювати новини, С. Вард звертає увагу, що загальні світові стандарти, які стають основою етичних кодексів у більшості країн світу ґрунтуються на історичному досвіді західних країн, більшою мірою США. Але чи не повинна африканська традиція «убунтуїзму» (африканська концепція соціальної гармонії) бути фундаментальною етичною цінністю для африканських журналістів, оскільки соціальні традиції «убунту» більше відповідають африканському суспільству ніж західний акцент на вільній та індивідуалістичній пресі. Крім країн Африки своя етична система характерна для Індії та країн Сходу. У цьому контексті С. Вард вважає, що журналістська етика повинна приділяти більше уваги представленням інших культур і країн, оскільки неправильне пред-

ставлення може розпалювати війни, принижувати інші культури та підтримувати несправедливість. Це стосується і соціальних груп, адже медіа мають зважати на недомінуючі групи, національні меншини та розповідати історії про них додаючи історичного та культурного контексту [16, с. 303–304].

У сучасному розумінні «журналістика миру» передбачає зосередження на можливих пропозиціях миру, які сторони конфлікту можуть бути зацікавлені приховати. Австрійський дослідник В. Кемпф зазначає, що медіа покликані подолати комунікаційні бар'єри між сторонами конфлікту. Вчений погоджується з думкою Й. Беккера, що медіа мають політичне зобов'язання брати участь у мирі та відстоювати його, однак додає, що це не просто думка німецького політолога, а скоріше консенсус правової бази і кодексів поведінки відповідних медіа-інституцій [12, с. 8].

Відповідно до ст. 3 Декларації ЮНЕСКО про засоби масової інформації 1978 року, зазначається, що «ЗМІ мають важливий внесок сприяти зміцненню миру та міжнародному взаєморозумінню та протидії расизму, апартеїду та підбурюванню до війни» В. Кемпф вважає, що журналістика не повинна вступати у соціальний дискурс навколо конфлікту і зосереджуватися на питаннях: «Хто є агресором?» і «Як його можна зупинити?», адже «приймаючи цю точку зору, суспільний дискурс зводить конфлікт до гри з нульовою сумою і стає двигуном ескалації конфлікту». Тому журналіст, який обирає агресора або жертву, автоматично приймає чиюсь сторону і вирішує, хто має програти, а хто виграти. На його думку, у такій ситуації журналіст не може сприяти конструктивній формі дискурсу, адже він повинен шукати відповідь не на питання «Хто агресор?», а на питання: «У чому проблема?» і «Як це можна вирішити?» [12, с. 9].

Ще один теоретик «журналістики миру» Р. Говард наголошує на тому, що хороша журналістика у роботі з конфліктами має включати 3 стандарти: точність, неупередженість (збалансованість) та відповідальність.

Підхід до журналістики, запропонований В. Кемпфом, не враховує характер конфлікту. Якщо це конфлікт у середині однієї країни – пошук консенсусу та роль у цьому процесі медіа важлива, адже журналісти можуть створити майданчик для обговорення з метою пошуку прийнятних для всіх сторін рішень. Якщо у цьому конфлікті наявне втручання зовнішньої сторони або конфлікт набув міждержавного або міжрегіонального характеру – ігнорувати фактор агресора неможливо.

Військова кореспондентка телеканалу «CNN» К. Аманпур вважає, що журналісти можуть бути об'єктивними, забезпечуючи справедливість для всіх сторін конфлікту, але вони не повинні бути нейтральними та ставитися до всіх сторін однаково [11, с. 10].

Тому «журналістика війни» передбачає визначення агресора. Однак прихильники «журналістики миру» називають такий поділ спрощеним, адже жертвою, на їх думку, можуть бути люди керовані агресивним лідером. Тому в багатьох європейських країнах надають допомогу росіянам, які втікають від мобілізації в Росії під час російсько-української війни у 2022 р.. Російські емігранти є тією другою сторонню, яку так прагнуть показати світові медіа, тому вони створюють з ними безліч матеріалів, демонструючи їх жертвами путінського режиму.

Дискурс щодо ролі медіа у конфліктах був викликаний державною політикою країн, які прагнули перетворити медіа в один з засобів військової боротьби. Під час війни у В'єтнамі 1964–1975 рр., американські військові проаналізували упереджене ставлення до цієї війни американської преси. Були запроваджені державна політика у сфері медіа з метою: «створення кількісної та якісної переваги власного погляду в ЗМК; формування через ЗМК суспільної думки з метою, щоб військові дії були підтримані власним населенням та населенням інших країн; упровадження стійких асоціацій, схем, міфів, що відповідають інтересам організатора кампанії» [9, с. 56].

У сучасних військових конфліктах медіа є невід'ємним елементом протистояння. Саме тому країни, які хочуть отримати геополітичне лідерство створюють глобальні медіа та поширюють вплив на громадську думку в інших країнах відповідно до своїх інтересів. Такі мережі мають США, Велика Британія, Росія, Китай, Франція, Німеччина та інші країни. Глобальні медіа не лише забезпечують доступ до свого ефірного мовлення в інших країнах, але й створюють представництва та ведуть ефіри мовами тих країн, на які хочуть посилити вплив. Саме тому в Україні були заблоковані сигнали російських телеканалів. До подібних методів вдалися і Балтійські країни. Ще за рік до повномасштабного вторгнення Росії в Україну були заборонені проросійські телеканали. Такі дії можна розцінити як обмеження свободи слова, але влада країн аргументує це захистом національної безпеки.

В кінці 20 ст. можливість впливу на суспільство з метою формування потрібної громадської думки

почали називати «інформаційна війна». Термін використовувало Міністерство оборони США у значенні: «використання і управління інформацією з метою набуття конкурентоспроможної переваги над суперником під час конфлікту» [5, с. 1]. 21 грудня 1992 р. з'явилась директива Міністерства оборони США Т 3600.1 під назвою «Інформаційна війна». У доктрині інформаційних операцій США зазначено 4 напрями використання інформації проти людського інтелекту: проти волі нації; проти командування суперника; проти ворожих військ; проти національних культур [5, с. 4].

Отож медіа варто критично ставитись до інформації з обох сторін, щоб не виявитися втягнутими в інформаційну війну. Елементами такої боротьби є інформаційно-психологічні операції (ІПСО), метою яких є поширення певної інформації, щоб вплинути на емоції, а також формувати поведінку аудиторії.

Професор французького університету Поля Верлена А. Мерсьє зазначає, що починаючи з війни у В'єтнамі військові західних країн намагалися запобігти потраплянню до новин шокуючих кадрів із загиблими, у тому числі й ворога. На думку вченого, таким чином військові намагалися показати, що війна не настільки руйнуюча та насильницька. А. Мерсьє зазначає, що під час війни у Перській затоці 1991 р. в новинах демонструвалися лише зображення руйнувань, які були зроблені з літаків союзників з високою точністю по «стратегічним цілям» (мости, заводи, військові бази, аеропорти) тобто там, де немає цивільних. Тому, на думку дослідника, у глядачів створювалося враження, до якого прагнув Пентагон, про безкровну війну. Під час репортажів з місця подій на кадрах були помітні лише знищена військова техніка та зруйновані будівлі без тіл вбитих, оскільки військові дозволяли журналістам потрапити на місце лише після зачистки території. А у вересні 2003 р. було заборонено журналістам знімати труни загиблих американських військових, які загинули в Іраку [13, с. 649–659].

Якщо під час двох світових воєн і під час війни в Алжирі цензор – представник влади – іноді фактично перебував у редакціях газет, у сучасних війнах контролювати журналістів, які присутні безпосередньо на полі бою майже неможливо. Утім кожен журналіст працює в зоні конфлікту на умовах влади.

Під час війни у В'єтнамі військової цензури як такої не існувало, оскільки Сполучені Штати офіційно не були у стані війни. Проте журналісти все ж мали отримати акредитацію від міністер-

ства інформації США. Було створено управління зв'язків з громадськістю, яке мало забезпечити пресу офіційною інформацією за допомогою щоденних прес-конференцій. Також прес-офіцери отримували інструкції для зустрічі та транспортування акредитованих журналістів у зоні бойових дій. Однак журналісти висвітлювали те, що вони там бачили, що змінило думку американців про цю війну. Коли війна закінчилася, Пентагон був переконаний, що саме телевізійне висвітлення новин налаштувало громадськість проти війни, тому доступ американських журналістів до зони бойових дій був під заборобою. Лише під час війни у Перській затоці 1991 р. була запроваджена система «пулу». Вона передбачала, що журналісти об'єднувалися в малі групи, яким дозволяли доступ до лінії фронту [13, с. 656–657].

Під час війни в Іраку 2003 р. набула поширення практика «прикріплення» журналістів до військових частин, що перебувають на передовій. Журналісти постійно перебували на базі військових підрозділів та переміщалися разом з ними. Британія та США мали 700 таких кореспондентів. У результаті журналісти змогли створити сотні історичних матеріалів про цю війну. Принципами такої співпраці є незалежна редакційна політика медіа [1, с. 266].

Як і появі стандартів журналістики, так і побудові сучасної комунікації між державою та журналістами під час воєнних конфліктів – ми завдячуємо Сполученим Штатам Америки. Саме у США були створені посади прес-офіцерів та система щоденного інформування журналістів та населення про перебіг бойових дій. Зазначимо, що ці кроки були викликані бажанням контролювати журналістів у рамках демократичного суспільства, а не з метою полегшити журналістам їх роботу.

Щоб вплинути на поведінку людей, медіа використовують маніпулятивні технології спрямовані на емоції людей. Одним із засобів такого впливу є мова, яку вживають журналісти. Лексика спрямована на загострення конфлікту приниження певної соціальної групи вважається мовою ворожнечі. Комітет міністрів Ради Європи «мовою ворожнечі» (*hate speech*) визначає усі форми вираження, які поширюють, підбурюють, пропагують або виправдовують расову ненависть, ксенофобію, антисемітизм або інші форми ненависті на ґрунті нетерпимості, у тому числі: нетерпимості, що виражається агресивним націоналізмом та етноцентризмом, дискримінація та ворожнеча проти меншин, мігрантів та осіб іммігрантського походження. Також Рада Європи розробила

8 принципів, яких повинні дотримуватися уряди країн-членів для уникнення мови ворожнечі. Роль медіа у цьому процесі залежить у тому, що заяви, зокрема, через зроблені через медіа, які можна обґрунтовано розуміти як мову ненависті повинні бути заборонені та публічно дезавуйовані [14].

В історії відомі випадки, коли медіа відігравали значну роль у розпалюванні конфлікту, використовуючи мову ворожнечі. Під час громадянської війни в Руанді місцеве Радіо служило рупором для мобілізації населення. Радіостанція проводила кампанію розпалювання расової ненависті та транслювалась через урядове радіо Руанди. Це вилилось у кровопролитну війну між тутсі і хуту.

Світові стандарти передбачають використання нейтральної лексики щодо сторін конфлікту. Журналісту забороняється вбивати емоційно-забарвлену лексику та використовувати лише ті формулювання, що містяться в міжнародному праві.

Нові медіа також мають свій вплив на методи ведення війни. Британський репортер Д. Патрикаракос у своїй роботі «Війна у 140 знаках: як соціальні медіа змінюють військовий конфлікт ХХІ століття» досліджує зміну природи конфлікту у 21 ст. під впливом нових медіа. Журналіст припускає, що за допомогою соціальних мереж конкретні особи, а не інституції стали головним джерелом інформації. Досліджуючи три конфлікти 21 ст.: війну Ізраїлю проти Хамасу, російсько-українську війну та жорстоку політику Ісламської держави, дослідник називає це «поступовою ерозією військового типу війни на користь неоднозначних і розмитих конфліктів». Ще у 2014 р. журналіст спрогнозував, що розмитий конфлікт може призвести до розгортання в повноцінну війну за участі багатьох держав [7, с. 217–218].

У 2022 р. Росія з гібридних методів боротьби перейшла до відкритої агресії, що демонструє програш в інформаційній війні. Те, що у 21 ст. на території Європи відбуваються воєнні дії класичного характеру свідчить про те, що методів інформаційної війни недостатньо щоб задовольнити свої інтереси котрійсь зі сторін.

Д. Патрикаракос також говорить про значення соціальних мереж у війні між Палестиною та Ізраїлем, та наводить приклад 16-річної Ф. Бакер, яка у «Twitter» описувала події у Секторі Гази. У певний період акаунт у соціальній мережі палестинської дівчини перетворився на медіа з багатомільйонною аудиторією. Автор зазначає, що до її сторінки ставилися як до служби новин [7, с. 223].

На мою думку саме великі медіа зробили Ф. Бакер всесвітньовідомою, адже про дівчинку

стало відомо лише тому, що світові видання публікували її матеріали на своїх ресурсах. Тому нові медіа продовжують розвиватися у симбіозі з традиційними медіа, інтегруються один в одного і вже не є самодостатніми.

Іншим важливим аспектом у роботі журналістів в умовах війни є гарантії безпеки. Вони визначені у Женевській конвенції про поводження з військовополоненими 1949 р., додатковому протоколі до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. та додатковому протоколі до Женевської щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів 1977 р. Стаття 79 протоколу Женевської конвенції визначає, що журналісти, які виконують свою роботу у зоні конфлікту, розглядаються як цивільні особи, якщо вони не чинять дій, несумісних з їх статусом цивільних осіб. Однак ці норми стосуються тільки міжнародного збройного конфлікту, якщо це гібридна агресія, як на сході України до 2022 р. міжнародне гуманітарне право не містить норм щодо захисту журналістів. Також у Резолюції Ради Безпеки ООН 1738 2006 р., де з посиланням на Женевську конвенцію наголошується, що журналісти та пов'язаний з ними персонал, який перебуває у районах збройного конфлікту, розглядаються як цивільні особи. Зазначається, що апаратура та споруди медіа являють собою цивільні об'єкти та не повинні бути об'єктом нападів [4, с. 84–90].

За даними Міжнародної федерації журналістів (МФЖ) від 1990 р. по 2020 р. загинули 2658 журналістів. Найбільше в Іраці – 340 журналістів. Крім Іраку серед найнебезпечніших для журналістів країн Мексика, Філіппіни, Пакистан, Індія, Росія, Алжир, Сирія, Сомалі та Афганістан. За даними МФЖ основними причинами загибелі журналістів є війни та збройні конфлікти. Ще одна загроза – це терористичні акти (наприклад вбивство журналістів у «Charlie Hebdo» у Франції). В регіонах де немає війни причиною вбивств журналістів є тоталітарні режими, слабка правова система, корумпованість посадовців, діяльність збройних угруповань, тощо [17]. Отож безпека журналіста під час роботи в умовах воєнного конфлікту є найважливішим стандартом роботи.

Висновки. Кожен воєнний конфлікт вносив свої корективи у те, як медіа мають розповідати про війну. Для Першої та Другої світових воєн була характерна тотальна воєнна цензура. Також під час Другої світової війни активно залучалися радіо та кіно з метою масової пропаганди та мобі-

лізації населення. З розвитком технічних засобів з'являлося все більше можливостей фіксувати події безпосередньо у зоні бойових дій. Під час війни у В'єтнамі зросла кількість міжнародних журналістів, які працювали у зоні бойових дій. Нині конкуруючі інформаційні телеканали на прикладах війни в Афганістані, Іраку, Україні представляють протилежні погляди на воєнні конфлікти не лише в різних країнах, а і всередині кожної країни залежно від політичних поглядів аудиторії телеканалу. Головний дискурс щодо стандартів під час роботи в умовах воєнних конфліктів розвивається у двох парадигмах: «журналістики миру» проти «журналістики війни» або іншими словами «журналістики залученості». Другий підхід передбачає чітке визначення агресора у конфлікті, журналістика миру апелює до ролі медіа у вирішенні конфлікту та пошуку компромісів. Ідеологи «журналістики миру» вважають що питання «як вирішити конфлікт?» є важливішим, ніж пошук агресора. Однак, фактор-агресора є дуже важливим елементом під час вирішення морально-етичних дилем журналіста під час роботи. Крім того, формулювання «журналістика війни», сприймається ніби прихильники цієї парадигми підтримують війну, але це не так. Проведений аналіз засвідчує, що обидві парадигми – як «журналістика миру», так і «журналістика війни» – мають як сильні сторони, так і вразливості. Концепція «журналістики миру» є важливою у внутрішньополітичних конфліктах і може сприяти пошуку консенсусу, однак у випадках зовнішньої агресії ігнорування питання відповідальності сторін створює ризики викривлення реальності. «Журналістика війни» акцентує на викритті злочинів і несправедливості, але може втягувати медіа у логіку протистояння.

Підхід до стандартів журналістики в умовах війни посилює вже існуючу суперечку щодо того чи повинен журналіст бути нейтральним, як створити об'єктивний баланс думок, чи можлива об'єктивність в умовах війни. Наразі ці два підходи присутні у діяльності журналістів у залежності від загальної редакційної політики медіа. Попри все, в умовах воєнного конфлікту на перший план виходить питання безпеки. Адже саме від безпекової ситуації та державної політики країни на території якої ведуться бойові дії залежить доступ журналіста до подій та можливість працювати дотримуючись певних стандартів.

Список літератури:

1. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навчальний посібник / ред. В. О. Жадько. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоман., 2018. 356 с.
2. Демиденко Н. Психологічні аспекти впливу засобів масової інформації в умовах війни: з досвіду великої британії. *Ідготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : Зб. наук. пр. Харків, 2022. С. 181–183.
3. Журналістська етика. Посібник для підготовки до державного іспиту / ред.: В. Мостовий, В. Різун. Київ : ТЗОВ «ЗН УА», 2014. 224 с.
4. Земляна І. Журналіст і (не) безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах / ред. Т. Романюк. Київ, 2016. 97 с.
5. Кондратюк М. Інформаційна війна та роль мас-медіа в міжнародних конфліктах. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2013. № 41. С. 1–6.
6. Косюк О. М. Трансформації військової журналістики у контексті сучасності. *Publishing house of katowice school of technology*. 2020. С. 363–371. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/18685> (дата звернення: 04.04.2025).
7. Макух-Федоркова І. Вплив соціальних медіа на еволюцію сучасних міжнародних конфліктів. *Медіафорум*. 2020. № 8. С. 216–230.
8. Сатпасв М. Пропаганда як складова перемоги. Велика Британія у Другій світовій. *Український інтерес*. URL: <https://surli.cc/dqvkgw> (дата звернення: 14.04.2025).
9. Хлистун Г. Вплив мас-медіа на військові кампанії: теорія та історія. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2019. № 2. С. 53–56.
10. Galtung, J., & Ruge, M. H. The structure of foreign news: The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in four Norwegian newspapers. *Journal of Peace Research*, 1965. № 2. С. 64–90.
11. Gilboa E. Media and conflict resolution: a framework for analysis. *Symposium: international media and conflict resolution*. 2009. Vol. 93, no. 1. P. 87–110.
12. Howard R. Conflict sensitive journalism. Copenhagen: International Media Support, 2004. 22 p.
13. Mercier A. War and media: constancy and convulsion. *International review of the red cross*. 2005. Vol. 87, no. 860. P. 649–659. URL: <https://doi.org/10.1017/s1816383100184486> (date of access: 29.11.2022).
14. Recommendation no. r (97) 20 of the Committee of ministers to member states on “hate speech”. *Council of Europe*. URL: <https://surli.cc/vutbae> (date of access: 04.05.2025).
15. The BBC editorial values and standards. *BBC – Home*. URL: <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines> (date of access: 02.05.2025).
16. Wahl-Jorgensen K., Hanitzsch T. Traditions, conventions, and ethics. *Online journalism ethics*. New York, 2015. P. 3–26.
17. White paper on global journalism. *International Federation of Journalists*. URL: <https://surl.li/haxzzb> (date of access: 04.05.2025).

Litvinova-Mykhalonok T. V. TRANSFORMATION OF JOURNALISM STANDARDS IN ARMED CONFLICTS: BETWEEN PEACE JOURNALISM AND WAR JOURNALISM

The article explores the transformation of journalism standards in the context of armed conflicts. Particular attention is given to two competing approaches to war coverage – “peace journalism” and “war journalism”, which represent different paradigms of the journalist’s professional role. The article analyzes the development of war reporting, beginning with the Crimean War of the 19th century, and its evolution under the influence of global armed conflicts in the 20th and 21st centuries. It demonstrates that during major wars, the media were often used as instruments of propaganda, mobilization of the population, and the formation of public opinion in line with government policies. The article cites examples of the BBC’s editorial policy, as well as the regulatory principles of the Council of Europe and UNESCO, which define the professional framework for journalists working in conflict settings. The text examines the approaches of scholars such as J. Galtung, W. Kempf, and R. Howard to the concept of “peace journalism”, which advocates avoiding emotional language, preventing polarization, focusing on conflict resolution, and presenting all sides of the conflict. In contrast, critics of this approach emphasize that in cases of open aggression, neutrality may turn into a position of moral indifference or even the legitimization of violence. The article addresses ethical dilemmas faced by journalists covering armed conflicts: how to avoid participating in the spread of hate speech, how to maintain accuracy without losing the ability to clearly identify the aggressor. It concludes that modern journalism must take into account both global ethical guidelines and the local realities of a given conflict, maintaining a balance between the public’s right to objective information, editorial policy, security challenges, and moral responsibility.

Key words: peace journalism, war journalism, journalism standards, media in conflict, journalistic ethics, information warfare.